

ORADEA-MARE (NAGYVÁRAD)
25 octombre st. v.
6 septembrie st. n.

Ese în fiecare duminică.
Redacțiunea :
Strada principală 375 a.

Nr. 43.

ANUL XXVIII.
1892.

Prețul pe un an 10 fl.
Pe $\frac{1}{3}$ de an 5 fl.
Pe $\frac{1}{4}$ de an 2 fl. 70 cr.
Pentru România pe an 25 lei.

Sloiul de gheață.

— Novelă. —

(Fine.)

Marióra, 'n curățenia sufletului, iubiá pe Vintilá, dar ca pe unica rudă a mamei sale, ca pe unicul sprigin ce avea dēnsa și, de mititică erá obicinuită a-i păstrá recunoștință pentru cele ce făcuse ca s'o ajute a câștigá o creștere îngri-gită și potrivită cu rangul mamei sale.

Cuvintele Mariórei resunau adânc în inima sa. — Tótă ziua el își dīcea singur: Te iubesc, bāde Vintilá, te iubesc așá cum ești și, se luminá la față, săltá de bucurfe.

*

Peste câteva zile, fiind ziua de naștere a Mariórei, hotărîră cu toți s'o serbătorēscă ca pe cea din urmă a fetei sale. — Făcură, pentru acēsta, o mulțime de pregătiri. Zoe și mai cu sēmă Vintilá alergă în drēpta și 'n stānga astfel încât să pótá mulțamí pe deplin pe Marióra. — Sēra veniră tóte fetele cu care copilarise dēnsa, aducēndu-i fiecare câte un dar, ori câte un mánuchi de flori și făcēndu-i tot felul de urări. — Vintilá, de braț cu Marióra, umblá din odae în odae, vorbind, ridēnd și potrivindu-i mereu buclele de pēr, ce-i cădeau pe spate, séu inodāndu-i fundele la rochie.

Mulțamiá tuturor, ca și cum dēnsul ar fi fost viitorul soț al copilei.

Tótă ziua fusese cât se póte de mulțamit, cât se póte de vesel pe când dēnsa, din potrivă, erá intr'un neastēmpēr vēdēnd că, dintre toți, lipsiá numai iubitul ei logodnic, lipsiá numai Gheorghe.

Când incepū, spre sēră, să vie toți invitații Marióra se 'ntristá și mai mult; fără să mai intrebe, Vintilá ghici indata causa acestei mahniri.

Pe când sta lângă mēsă, cu mână la cap, dusă pe gânduri, Vintilá s'apropiá binisor smucindu-i brațul ei, dīse: «El și iar el, lipsește el, toți ceialalți nu prețuim nimic în fața ta!»

Pentru întēiaș dată, Vintilá își arată tótă puterea gelosiei sale. Marióra 'nspăimântată se ridicá de pe scaun și voi să-i răspundă, când de brațul celalalt se simți spriginată de Gheorghe care, ca printr'un farmec, intrase în odae. — Ea uitá pentru un moment pe Vintilá și inroșindu-se se 'ntórse în spre logodnicul seu care, ca să 'mpiedice tot felul de muștrări, aninà de

gátul Mariórei niște șire de mǎrgăritar și sărutând-o îi dīse:

— Să fii curată ca mǎrgăritarul, iar în tóte 'ncer-cările vieții tale, tare ca dēnsul.

Marióra mulțamí lui Gheorghe pentru frumosul și neprețuitul dar, apoi se 'ntórse ca să 'nfățīzeze pe Vintilá viitorului ei soț. — Ca o nălucă el pierise dintre ei pe dată ce 'nțeleșese că noul venit erá Gheorghe, erá logodnicul Mariórei.

*

A doua zi fiind că totul erá pregătit, cununía se făcū; în biserică, cele doue femei îngrijate, căutau mereu cu ochii pe Vintilá care, încă din ajun, nu șcieau ce se făcuse. Triste și cu mahnirea în inimă, nu erau tihnite; le veniá prea greu ca tocmai el să lipsēscă. — Zoe, mai ales, erá ne'mpăcată. La fie ce minută ea 'ntorcea capul, se uitá în tóte părțile. — Intēlniá cu totul alte ființe, alte chipuri decăt pe acela care-l căutau dēn-sele. — Cu cât slujba inaintá, cu atât ele erau mai neliniștite.

Lumea din biserică incepuse a luá sēma, incepuse, cum e gura lumei, să vorbēscă câte și mai câte pe so-cotēla bieteii fete. — Șcie nu șcie, lumea vorbesce, căci decă n'ar vorbi, cei cari n'au nimic de făcut mai ales, de sigur că ar murf de ciudă și de urit.

Cu obicinuitele credințe, cu obicinuitele vorbe și urări, cununía se făcū și toți porniră spre casă. Nu se putea inse liniști nici unul, vēdēnd că Vintilá nu s'aratá de pe nicăiri.

Trimiseră de-l căutară pe la toți prietenii lui din copilărie, inse toți respunseră că erá vreme de când nu-l mai vēduseră.

*

În oraș, în acea nópte, resunau grădinele de cân-tecele lăutarilor, căci erá cea mai frumoasă sēră de véră.

Rațele lunei pētrundeau până în desișul cel mai umbros al copacilor sub care s'adăpostiau amanții. — Nu se simțiá nici cea mai mică adiere de vēnt, din po-trivă, aerul erá cald și forțe plăcut. Intr'un cuvēt, peste tot domniá o pace atât de adâncă, încât sufletele chi-nuite o pismuiau.

Lumea, în neastēmpēr, furnicá în tóte părțile; cari în trāsură, care pe jos, toți alergau după petreceri.

În tăcerea noței, unul singur umblá fără să șcie unde-l va duce pașii sei.

Vintilá, fără căpētēi, intrá prin tóte grădinele, se intēlni cu camarăți d'ai lui de școlá, cari de mult toți

se sacrificase pe altarul patimilor și al plăcerilor, iar nu ca Vintilă, nu ca sloiul de ghiță, care-și simțea capul greu, mîncă, bea în neșcire și în contra obiceiului său; într'un târziu, pe nesimțite, se strecură dintre dînșii, se făcu nevedut.

Unul îl însoți până aproape de revărsatul zorilor, dar în urmă îl lăsă și acesta, căci în acea noapte Vintilă era prea fără de măsură prea straniu atât în petrecere, cât și în toate glumele lui.

Pe dată ce remase singur, gândurile îl impresurară și cu capul greu de neodihnă și de băutură cu care el nu era învățat, merse ce merse, apoi se aruncă sub un bătrân stejar la marginea aleei orașului; acolo, în singurătate, începî a-și face fel de fel de planuri cari de cari mai primejdioase:

«Să omor pe Gheorghe?... dar ore soția lui me va iubi pe mine care am ridicat Țițele bărbatului meu? Da, bărbatul meu, căci de sigur că acum ei vor fi împreună și brațe 'n brațe și-or fi jurând credință, iubire... Ah!... Să me omor pe mine? — Pe dînsa? — Oh, fugiți gânduri nebune și grósnice, simt că mi se turbură mîntea... Inebunesc!

Dar, decă în acest moment, aș alergă și sdrobînd ușile, aș intră și cu o lovitură, i-aș ucide pe amîndoi — pe el, plin de foc și de iubire pentru dînsa; pe ea cu lămăița nevinovăției pe frunte și frumósă cum e, s'o ved cădînd mórta la picioarele mele înainte d'a se da 'n brațele lui?

Taci inimă. — Ei, nu mi-au făcut nimic sormanu și-apoi ce aș folosî eu ore? Un minut aș mai puté viețuî sevêrsînd acéstă nelegiuire? — Mi-aș mulțami sufletul? Aș fi fericit?

Nu, de o mie de ori nu, strigă Vintilă, apoi isbucni într'un grósnic hohot.

Ca urmărit de cineva se ridică de jos și începî să mîergă cu pași repezi cătră locuința Mariórei; pórta grădiniței fiind întredeschisă, el alergă spre dînsa, dar rupt de obosélă se trînti pe banca de pe care, pentru prima óră, zărise pe Marióra. Neputînd sta locului se ridică, rupse o mulțime de flori, călcă se trînti peste straturi, vorbi singur și în cele din urmă, strigă așă de tare, încât în revărsatul zorilor, toți ai casei furé puși în picioare, toți deteră fuga să vedă cine este îndrăsnețul care vine să turbure astfel pacea tinarilor căsătorii.

Vintilă, cu pālăria plină de flori rupte din rădăcină, alergă, rîdea, săriá, spunea vorbe fără de șir, așă încât toți nu puteau înțelege nimic.

Zoe se uitá la dînsul și plîngea; Marióra neșciind ce se petrece auđindu-le gura și mamă-sa vaitându-se și suspinând alergă și deschise feréstrea; cum o vedî Vintilă, începî a strigá: Uite-o, uite mirésa mea, uite-o și isbucnind într'un ris grósnic, cădî pe bancă. Inebunise.

SMARA.

Vedînd că mulți ómeni mari sînt tratați de nebuni, mulți nebuni se cred ómeni mari.

*

Urechia să nu audă gemátul, fără ca sufletul să respundă cu gemát; ochiul să nu vedă plâns, fără ca să respundă cu plâns. Apêră-ți inima de lipsa afectiilor.

*

Casa e întéia și cea mai însemnată școlă ca să formeze caracterul.

*

În lumea asta nu e nimic stabil, decăt nestabilitatea.

Răchită plîngătoare.

Ri încă de trăit, răchită plîngătoare!

De ce tînjești? Nu veđi cum apa curgătoare

Ce la picioarele-ți șoptind tainice cînturi,

Se bulbucă ușor de giucăușe vînturi,

Zglobie, făr' de păs, din drumu-i nu s'opreșce?

La ce-ai tînji? — Colea, sub tine, s'odihneșce,

Vinând de dulce dor, fecióra ne'ntinată!

Nu 'nvioșezi când ești alături cu-astă fată?

Și ramurele-ți largi nu le ridici în slavă,

Pe ea lăsându-le apoi să ț-o prinđi sclavă?

Nu mai tînji!.. Veđi tu, prin crengi ganguri s'alungă,

Joc prepeleți în lan, zburd oile în strungă,

Și brebenașii dêrji sorb roua dimineței.

La ce nu guști și tu potirul dulce-al vieței?

Nu-mi spune de Destin!.. El e Despotul care

Ne légă, ne dă sclavi, ne 'mpinge la perđare,

Opreșce 'n noi simțiri, le-adórmă, le toceșce, —

Din vieța-ne blestem să facem ne sileșce.

Și decă nu-i Despot, atunci e o Minciună!

— Ia ce la glasu-i caut cu toți să se supună!

În loc de a tînji, răchită plîngătoare,

Rădică-ți fruntea sus, priveșce tot la sóre;

— Minciună or Despot, nu-ți pese, tu trăeșce!

De nu, la ce te naști? și trunchiuți ce mai creșce?

La ce te 'mpodobesc de frunđe milióne?

La ce asculti cum cînt măestre axióne

Privighitorile?

Te 'ntreb și eu pe tine,

Poznaș ce sînt!.. Dar eu ce nu me 'ntreb pe mine!

De ce, când tot spre cer voios frunteaș ridică,

Eu singur simt pe piept cum capul trist îmi pică;

De ce în albii zori, când vieța 'n tot renașce,

Eu nu me schimb de loc, — mähnirea crud me pașce,

Ca-al morței trist pécăt?

Destin! nu ești Minciună,

Dar ești Despot, Destin... și ghiarați incunună

Cu lanț amar de spini, din ciasul zămislirei,

Pe mulți ce-s cum sînt eu, supuși pe veci tînjirci!

N. A. BOGDAN.

Proverbe.

Cine îndruméză pe cerșetori, ângerul îi incungiură casa o șeptemână. (Turcesc.)

*

De înțelepciune se ține legată pacea, și de pace belșugul. (Englez.)

*

Decă numai privind s'ar puté invetá o meserie, toți câinii ar fi de sigur măcelari. (Turcesc.)

*

Să promiți și să te ții de vorbă sînt doue. (Francez.)

*

Omul nu se póte cunoșce bine până când nu se îmbogăteșce séu ajunge în slujbe mari. (Olandez.)

Paul Forestier.

Comedie in 4 acte și in versuri, de *Emile Augier*.

(Urmare.)

PAUL.

Și i-ai dat acum de urmă? Și-o știi unde-i?

ADOLF.

Negreșit!

Altfel m'ai vedé și astăzi adâncit in intristare...
Căci, să vești: pierdându-i urma, o pândii cu pază mare
La culcuș, ca vânătorul cel de neam... Ași, in sfârșit,
S'au deschis a ei ferestre; am aflat că a sosit...

PAUL.

Nu cumva e Leea?...

ADOLF.

Leea?... Iaida-de, de unde-ți vine...

PAUL.

La ce-ar folosí o taină între noi, când știi prea bine
C'o să aflu al ei nume când o vei luá 'n curând?...

ADOLF.

Așá dar me 'ndemni l'acésta?..

PAUL.

Nu, nu-mi trece nici prin gând...

Dar după cât vęd dorința in a ta minte 'mplântată,
Cu-al meu sfat, ori fără dēnsul, hotărîrea-ți e luată...

ADOLF.

Drept vorbind, pot face altfel?... O femeie ce 'n sfârșit
Me iubește... Ochi atâta de frumoși ce m'au robit!
Despre care nici o vorbă nu s'a đis in reu vr'odată
Nainte de mine... care, mult mai scumpă și-adorată
Prin greșéla ei îmi este; care-mi arată, cădēnd,
Pe câtă reală cinste și real amor, pe rēnd!

PAUL.

Haide, numai jumătate și tu taina-ți nu mi-o spune;
Știi că pe a mea tăcere poți ori când nădejde pune.
— Leea este?...

ADOLF.

E zădarnic, vęd eu bine, de-aș negá!

PAUL.

Este dēnsa!...

ADOLF.

Dându-i mâna, in sfârșit voi indreptá
Prejudiciul ce-i face limba mea, ací la tine...
— Inse, după sfat amice, e serviciul ce vine.
Ómenilor sci, de sigur, al meu nume este dat
Ca al unui om ce este pe vecie consemnat.
Cum vrei dar ca lângá dēnsa să pētrund! Să-i scriu?
Indată

Nedeschisă-a mea scrisóre o s'o vęd innapoiată.
Precum vești, chip nu e altfel, decât prin ambasador
Să lucrez și sper in tine...

PAUL.

Ca să-ți fiu mijlocitor?
Mulțumesc. N'am meșteșugul nostim de pețitorie...

ADOLF.

Serios vorbești? Chiar decă te-aș rugá mai mult?

PAUL.

Chiar decă.

E o vorbă: doue lucruri n'ai decât să đici să facă
Celui ce-ar voi să 'ncerce c'un amic a se certá:
Bani cu imprumut să-i dee séu mai bine-a-l insurá.
Imprumutu-i mai nesigur decât o insurátóre...
In scurt, nu lipsesc in lume pețitori ori pețitóre...

ADOLF.

Că porți interes de mine incepusem ca să cređ...
Amăgire inse... Bună séra!..

Scena VII.

Aceiași, MIHAIL.

MIHAIL.

Gentilom francez,

Te salut...

ADOLF.

Adió, maiestre!

MIHAIL.

Plecí? Eu te gonesc îmi pare...

ADOLF.

Grabnice afaceri...

MIHAIL.

Bine, Lovelace...

ADOLF (*cătră Paul*).

Făr' supērare...

PAUL.

Făr'. Cu tóte aste-amice, vești, me ține in curent...

ADOLF.

Ești prea bun... Iți e, de sigur, destul de indiferent...
Séra bună... (*Ese*)

Scena VIII.

PAUL, MIHAIL.

(Paul isbucnește in rís cu hohot.)

MIHAIL.

Ce e asta?

PAUL.

O! e prea din cale-afară!

Poznă 'ntrégá! știi, femeea, crin modest, inimă rară,
Ce mai adineauri încă apērai; pe care eu,
Luându-me, după tine o 'nnálțam in gândul meu,
Frumușele lucruri aflu despre dēnsa astăzi... Drace!
Ce mai ștregăriță cărei repede-o ispită-i place!
Cu ce ușurință-și svērle la bărbați batiste...

MIHAIL.

Nu-i

Cu putință...

PAUL.

Intr'o sérá nu s'a dat, ce cređi? Și cui?
De-i ghicí, me prind!... Ei, uite tinerului ásta care
A eșit d'ací...

MIHAIL.

Se póte?!..

PAUL.

Adevēr așá de mare
Cum pe el Beaubourg îl chémá... Pari cu totu 'mmărmurit?

MIHAIL.

Da; asemenea scandaluri totdeauna m'au măhnit.

PAUL.

Eu sînt multămit, din contră... In neroda-mi intristare
Socotești c'odată numai mi-am făcut eu imputare
Că m'am hotărit prea iute să me 'nsor? Dar de acum
Iată conștiința-mi pusă pe al păcei sigur drum...

PAUL.

Sigur!

MIHAIL (*lui însuș.*)

Póte mult mai bine-i că așa s'a întemplat.

PAUL.

Cât sînt de voios și liber; cât me simt de ușurat!
— Ast Beaubourg urit e Dómnul ce baeat de prăvălie!..

Scena IX.

Aceiași, ANGELA (in gătélă de oraș.)

ANGELA.

Mergem?...

PAUL.

La concert? nu, dragă... Musica toți nervii mie
Mi-i ațîță... Te rog, tată, insoțește-o...

ANGELA.

Dragă, nu...

Las' să remănem, mai bine...

PAUL.

Ei, veđi, asta e acú...

Fără mine nu poți face nici un pas? Ridicol, una
Doue, să tot veđi părechea, braț la braț, intodéuna!
Să n'avem infățîșarea par c'am fi cu jug de găt.
Du-te și fără de mine la concert, de-ți place-atăt.

ANGELA (*lui Mihail.*)

Dar ce-o fi avênd?

MIHAIL.

Nimica. Capul îl cam dóre-o lécă.

Să-l lăsăm acasă singur și... n'ai grijă: o să-i trecă...

(*Ese cu Angela. — Paul se aședă intr'nn fotoliu
și își pune capul în mâni.*)

Actul III.

La Leea. — Un salon, a căruia orênduielă e așa că se cunóșce
indelunga lipsă a stăpânului. Un lustru in plafond.

Scena I.

LEEAA abătută, cu brațele atêrnênd, stă pe o canapea
in drépta.

MARTIN, servitor bêtrân cu pêrul alb colilie, aprinde
focul in cămin.

MARTIN (*in timp ce suflă in foc.*)

Inimă atăt de tristă și părere așa de reu
Pent' un om ca reposatul n'are nici o noimă, ȕeu...
Crai, bețiv făr' de păreche, culme de grosolănîe,
Mórtea lui a fost purtarea-i singura de omenie!
Pentru-așá soiu reu, ei, trecă și-acésta, să te cernești,
Décă vrei ca pentru mórtea-i in sfêrșit să-i mulțamești;
M'așteptam apoi, in negru să te vêd așa 'mbrăcată,
Dar schimbată in statuie, o! nu, dómna, nici-odată!
Mai ales de ieri, intocmai ca sóta lui Loth îmi stai
Nemișcată, cu privirea țintă și ca fără grai...

Să me ierți, ca somnambulă vieța ți-o petreci statornic;
Ba mi-ai dat porunca încă să nu 'ntorc nici ăst ciasornic.
Nóptea póte să poftescă la ori care cias ar vré,
Dumneata nu ceri lumină; și eu decă n'aș vegheá
Fără foc ai sta acuma in decembre, mult și bine...

(Trăsetură de clopoțel afară.)• LEEA (*tresărind.*)

Sună par' că...

MARTIN.

Da...

LEEAA.

Ia du-te și de-o întrebá de mine

Un domn de Beaubourg, nu-s vecinic pentru el; — ai
audit?

Un domn de Beaubourg?

MARTIN.

Ei, decă sînt bêtrân, n'am a-
surđit...*(Ese.)*

Scena II.

LEEAA (*singură, recădênd pe canapea.*)

Vai, nimic decăt rușinea nu mai are 'n mine viețá!
Singura ce mi se urcă in obraju e-a sa roșetá!
Cât invidiez pe-aceea care, in inima sa,
Cel puțin cu-a ei durere póte-a se indestulá;
Care 'n desperarea-i farmec póte înc' aflá prea bine
Pentru că ale ei lacrimi nu și-a necinstit ca mine!
O! eu nu mai am nici dreptul să acuz al meu destin...

MARTIN (*pe pragul ușei.*)

Dómn' Angela...

LEEAA (*cu viociune.*)

Spune-i iute că nu sînt acú. — Martin?

MARTIN (*pe pragul ușei.*)

Dómna?

LEEAA.

Ȑi-i să între... (*Martin ese.*)

Haide, pân' la drođii bé-ți paharul,
De-o potrivă cu greșela ca să-ți fie și amarul!

Scena III.

LEEAA, ANGELA.

ANGELA.

Nu te supêr...

LEEAA.

O! Nu...

ANGELA.

De-altfel, m'așteptai nu este-așá?

LEEAA.

Cum acésta?

ANGELA.

De ieri încă m'am grăbit a-ți anunțá
Astă visită... Ce iute uitá!..

LEEAA.

Așá-e, sînt de vină...

ANGELA (*apropiindu-și fruntea pe care Leea d'abidă o
atinge.*)

Iute-atuncia me sărutá. Și-apoi, vreme-așá puțină
Te-am vêđut la noi acasă, mai ađi ȕice chiar de fel,
Incăt astăđi voi mai bine să te vêd...

P s y c h e .

LEEA.

De e astfel,
Uite-te, schimbată tare me găsești?..

ANGELA.

O 'ngălbenelă...
Puțintică-atâta numai...

LEEA.

Ce voiești? De ostenelă
De-arșiță, de drum intr'una...

ANGELA.

Cum ți-s ochii, s'ar părea
Să fi plâns și ai un zîmbet plin de-o intristare grea...

LEEA.

Nu prea am de ce, drăguță, să fiu veselă vr'o dată...

ANGELA.

Totă bănuela tatii este dar adevărată?
Ai iubit dar mult pe-acela, ce s'a dus și te-a lăsat,
Ori cât fu, cum ți-dice lumea, cătră tine vinovat?..

LEEA.

Să vorbim de tine-Angelo...

ANGELA.

Nu, amica mea iubită,
Să vorbim de tine. — Dómnne, ce figură ofelită!..

LEEA.

Nu te îngrijă de mine, scump copil. Călătorind
O să vîd, fără 'ndoielă, intristarea mea pierind.

ANGELA.

Cum? ne lași iar?..

LEEA.

E sfîrșită daravera ceea care
In Paris me re'ntorsese cu atâta grabă mare,
Și astfel, plec iar...

ANGELA.

Când asta?..

LEEA.

Chiar de-aseră...

ANGELA.

Cum?
plecai

Pentru-a te vedé dór numai, vreme fără să ne dai?

LEEA.

Dar nu mi-am luat, in grabă, mai nimic din ale mele,
Și 'n Veneția m'astéptă slugi și lucruri, tóte-cele!
Cum veți dar, p'ací trec numai, nu m'am rentors. —

Dar șteu,

Să lăsăm subiectu-acesta dureros. — E rëndul teu:
N'ai putut să-mi scrii, atâtea ai a-mi spune dar. — In fine
Iată-te in fericire!..

ANGELA.

O! da!.. (luându-și sémă.)
adecă...

LEEA.

Ei bine,

Ce-i?

ANGELA.

Nimica...

LEEA.

Roșești inse...

ANGELA.

Știu eu pentru ce roșesc?
In sfîrșit... sînt fericită... Pentru ce să mai vorbesc
Despre mine?..

LEEA.

Dimpotrivă, mult...

ANGELA.

Deu, lasă...

LEEA.

Ei, ce are

Chestiunea asta 'n sine de te 'ncurcă-așá de tare?
Să nu fi găsit tu óre tot aceea ce visai?
Căsnicia-ți ți-dice să fi-ajuns deja, așá-i?

ANGELA.

Nu ți-dice asta...

LEEA.

Nu ți-dici inse, draga mea, ghidește tot ce e
Numai dup' a ta codire a mândriei de femeie.
Cui să 'ncredințezi tu inse intristarea-ți, decă nu
Mie, pe care 'ntristarea d'atât timp o cunosc?..
— Suferi, căci nu ești iubită, pe cât iubești tu, — și 'n fine
Că deja nu mai e soțul teu, același pentru tine?..

ANGELA.

Nu, nu s'a schimbat...

LEEA.

Acésta, cum o înțelegi?..

ANGELA.

Că el...

LEEA (cu jumătate glas, tainic.)

Nu cumva lui nici odată dragă nu i-ai fost de fel?
Ochii ți-i întorci in colo? Biéta-Angela mea iubită,
Nu erá d'ajuns cu mine că eram nenorocită?
Trebuie la suferință-mi să mai pui pe-a ta...

ANGELA.

Dar nu!

Paul m'adoréză!..

LEEA (dându-se inapoi.)

— Atuncia, ce tot îmi spuneai dar tul
Pentru ce atunci ocoluri, aeru-ți silit, măhnire...

(Se ridică.)

Ca și cum mi-ai fi furat-o mie marea-ți fericire!..
Séu cređi póte că de dēnsa sînt gelósă?.. Ce povești
Să ți se fi spus de mine; séu tu, ce-ți inchipuești?

ANGELA (se ridică.)

Nimic...

LEEA.

Sigură ești óre?

ANGELA.

Da. — Dar când te vîd pe tine
Tristă-așá, iar eu din contră fericită, mie-rușine...
Iată totul. De aceea, martoră să nu te fac
Astei fericiri, in vorbă incercam ást punct să-l tac,
Să-l inconjur... când tu ęnsuși mi-ai silit mărturisirea.
Dar invidiósă, Leea, să te cred, o! cum gándirea
Asta, ai putut concepe!..

LEEA.

Veți că mi-a părut nuș' cum...

Iartă-me drăguță inse... Sufletul îmi e acum
Turburat atât de tare... Așá dar, — o! povestește
Fără témă, — el te-adóră?..

(Va urmá.)

RADULESCU-NIGER.

Bibliografie.

Biharvármegye oláhjai s a vallás-únia. Irta Bunyitay Vincze, a Magyar tud. Akademia levelező tagja. Budapest 1892. (Românii din comitatul Bihorului și uniunea religioasă de Vincențiu Bunyitay, membru corespondent al Academiei științifice maghiare. Budapesta 1892.)

(Urmare.)

Roma s'a convokit a se da episcop sufragan și loc pentru doi alumni, inse agendele ulterioare in această direcțiune au cădut in sarcina episcopului următor Paul Forgach, căci Csáky in anul 1747 a fost transferat la Calocea.

Cu privire la casa cedată de Paul Forgach pentru oratoriu, precum și la edificarea reședinței pentru sufragan prin Nicolau Csáky vin a reflecta următoarele: P. Forgach încă in anul 1734 a cedat uniților fundul și casa sa de lângă apoteca din colț in piața orașului capitular, dar n'a abdis deplin de acele realități, precum se vede din fasiunea sa făcută in 13 aprilie 1747 inaintea capitulului orădan. Acele realități in anul 1747, după ce se edificase biserica in alt loc și se transportase sacrele, puteau să revină sub dispozițiunea numitului prelat, dar el acum donază fundul și micile edificii spre a se edifica pe acela reședința fiitorului episcop sufragan greco-catolic¹.

Pe acel fund Nicolau Csáky n'a avut timp a edifica reședința, că in anul 1747, când se destină fundul spre acel scop (pro extruenda Residentia), el se transferase la Calocea; dar nici următorul episcop Forgach n'a edificat reședința acolo pentru sufragan, precum se vede din următoarele:

Episcopul sufragan greco-catolic Meletiu Covaciu intr'o reprezentațiune din anul 1758 indreptată cătră contele Emeric Battyány, presidele comisiunei aulice in limba maghiară, scrie intre altele că: gemând sub jugul episcopului latin orădan e provădut cu salar mic, ce nu ajunge nici pentru lipsele cele mai intețitoare, cu atât mai puțin pentru decorea caracterului, și pentru folosul religiunei, și că e lipsit de locuința indestulătoare și convenientă. Acea reprezentațiune esistă și latinesce.²

La această reprezentațiune, cu privire la casa, a urmat decretul Camerei reg. aulice dtto Pojoniu 10 martie 1758, prin carele se ratifică contractul incheiat intre comisiunea aulică și intre senatul orădan pentru cumpărarea unei case pe partea episcopului sufragan din venitele episcopatului latin vacant, dispunându-se deodată, ca locuința vechie a sufraganului să se vîndă cu licitațiune in favoarea numitului episcopat.

Din contract se vede, că casa de vîndare a orașului a fost mai nainte a lui Ioan Stajer³. In contract se descrie situațiunea casei astmod: Orașul vinde memoratei comisiuni aulice ces. reg. casa situată in Ujvá-

¹ Quod idem Fundum suum una cum domo emittium, penes apothecam angularem et in foro Civitatis Capitularis Varadiensis existentem . . . adhuc in anno 1734 Nationi Valachicae assignaverat quidem, sed eotum et neque usque modo plene manumiserit . . . antelatum fundum cum exiguis aedificiis pro extruenda ibi Residentia futuri sufraganei Episcopi Orientalis Ecclesiae Communionem cum Romana habentis . . . cessit, donavit, manumisit et resignavit.

² Sub jugo Episcopi Ritus Latini Magno-Varadiensis gemiscens, parvo ac nec pro summa necessitate sufficiente, multo minus pro decore characteris, ac utilitate Religionis, salario provisus, Domo sufficiente et conveniente, ubi habitem, destitutus.)

³ Vorhin gewesen Stairischen dermahlen aber der gemeinen Stadt gehörigen Hauses — și mai jos: vom dem Johann Stajer gekauft.

ros cu frontul cătră piață, cu aripa stângă cătră apoteca dela crucea de aur, iară cu drepta cătră o stadă.¹

După acesta descrițiune, casa de sub intrebare a fost pe același fund, unde se află și astăzi reședința episcopilor greco-catolici, și despre aceea scrie Dragoș in suplica sa, iar nu despre cea edificată de Nicolau Csáky, care a putut fi locuința vechie a lui Meletiu intr'alt loc. Descrițiunea de mai sus coincide cu determinarea fundului forghacian: cu micile edificii lângă apoteca din colț in piață, încât putem crede, că acel fund a trecut dela greco-catolici la alții, cari vor fi edificat casa amintită in contractul de cumpărare.

Din cele de mai sus e chiar, că și dl Ardelean greșește aserând (pag. 27 part. II), că episcopul orădan a oferit de reședință pentru Meletiu acea curte, unde locuesc episcopii uniți și până ađi. Densul a trecut cu vederea, că in documentul seu (pag. 106—107) «Status negotii» se află, că sub vacanța episcopatului, așa dară după depărtarea lui Forgach dela Orade, s'a cumpărat casa rezidențială, in care să se țină și consistoriul, până când in testul românesc (pag. 31) se amintește numai casa pentru consistoriu.

Incheiând reflesiunea despre reședința observ, că pe dosul decretului Camerei aulice se află scris de aceeași mână, că Meletiu a luat in posesiune casa memorată in 15 octombrie 1758, și așa aceea e de 134 de ani in posesiunea greco-catolicilor.

După acestea trec la întemplările de sub episcopatul contelui Paul Forgach, din periodul cel mai furtunos pentru unire, când din cauza turburărilor escate împărătesa Maria Teresia a delegat in Bihor o comisiune aulică, care a operat in curs de mai mulți ani.

Forgach, indată ce și-a căprins scaunul, a propus de episcop sufragan pentru uniți pe Meletiu Covaci. Acesta s'a născut in anul 1707 in orașul Neryusta (?) din Macedonia din părinți neuniți și cine șcie după câte peripeții, ajuns la Arad s'a hirofonit preot in 29 iunie 1734 de episcopul neunit Isaia Antonoviu. Doi ani după aceea, in 1736 s'a intors la unire depunând profesiunea credinții in mâinile episcopului orădan Ioan Okolicsányi. Atunci s'a dispus de preot in Diosig, și cu puțin după aceea in Oradea-mare. Aici prin purtarea sa modestă și esemplară, și mai ales prin zelul desvoltat cu ocașiunea pestei din anul 1739 și-a câștigat stima generală. Densul a funcționat mai mulți ani cu succes și ca archidiacon. Ensăși preoțiimea unită l'a comandat de sufragan deja lui Nicolau Csáky, asemenea și lui Forgach. Generalul De Ville in anul 1756 in relațiunea sa despre operațiunile comisiunei aulice, propunând ca in interesul unirei Meletiu să se facă independente de episcopul latin, scrie despre el: se ăice că nu e om invățat, inse are vieță esemplară, episcopul latin l'a ales, poporul românesc și clerul îl iubește și-l dorește.

Proiectul lui Forgach: ca sufraganul să fie totdeuna dependente dela episcopul latin, carele să aibă dreptul de candidare, mai încolo să capete salar din venitele episcopatului latin și să-și implinescă agendele mai ales cele episcopesci in Orade, a aflat complăcere la ministrii curții din Roma, in care privință priorul paulin Siskovich scrie cătră Forgach: «Metodul stabilirei acestui episcop și sufragan intru atâta a plăcut ministrilor acestei curți, cât am audīt: că așa ar trebui să se stabilască toți episcopii uniților de ritul grecesc spre a se

¹ Verkauft die Stadt der hochgedachten Kays. Königl Hof-Commission besagtes in hiesigen Ujváros vorwärts an dem Markt-Platz, linkerseits an der Apotheke zum goldenen Kreuz und rechterseits an einer Gassen situirte . . . Haus.

incungiură opusețiunile, care le cauză aceiași episcopi celor latini, de unde se și nasc certe nenumărate. Nici cazul episcopului Românilor din Transilvania nu s'ar fi ivit, decât ar fi fost așa supus celui latin; drept aceea nu me indoesc, că metoda propusă va fi model pentru eventuala reformare a aceluia episcopat.*

La acestea adaugă autorul nostru, că consecințele au justificat pe episcopul transilvan Mártonffy, carele în anul 1721 rugase pe Emeric Csáky, cel ce petrecea atunci în Roma, să esopereze, ca Ioan Pataki să fie sufraganele dependente al episcopului latin, cum e Bizanczi, episcopul dela Muncaciu, supus episcopului dela Agria.

În cele premise se oglindă modul de cugetare și tendința de suprematisare a latinilor dela noi, cari au inspirat negreșit pe cei din Roma. Mártonffy, pe când eră să se espedeze bula canonisătoare a episcopatului de Făgăraș și confirmarea lui Pataki, repețește propunerea, care o făcuse deja în anul 1718 (Nilles Symbolae p. 421), iară călugărul Siskovich în an. 1748, după 27 de ani dela canonisarea episcopiei unite din Transilvania de sigur în curent cu ideile latinilor de atunci, sperăză degradarea aceleia, cum se aud voci și astăzi față de mitropolia Românilor greco-catolici. Țnsuș dl Bunyitay ne spune (pag. 82), că latinii au așteptat nu numai uniune, ci și unitate (non tantum unionem, sed etiam unitatem); din contră, uniții nu de aceea s'au unit, ca să fie subordinați, cum s'a exprimat în an. 1769 Ioan Szabados, archidiaconul catedral dela Muncaciu înaintea episcopului din Agria conte Eszterházy «non ideo facti sumus uniti, ut simus subditi.» Dar lăsând la o parte recriminațiunile, despre care există urme nedubitate și până în timpul prezente, să vedem ce ne mai împărtașește meritosul autor cu privire la episcopul ritual Meletiu, carele după puținele documente, de care dispunem noi, trebuie să se considere de părinte al diecesei independente greco-catolice române de Oradea-mare și prin această al emancipării Românilor de sub ierarchiele străine: rutene și sërbe.

În 20 aprilie 1748 nunțiul apostolic din Viena a scris lui Forgach, să trimită pe Meletiu cu doi martori spre a se începe procesul canonic. Meletiu a și mers la Viena în luna următoare, unde și-a cumpărat ornatele și insigniele episcopice. Dênsul preconizat în Roma de episcop Tegean* în partibus (în Arcadia sub archiepiscopatul corintiac), căpătând bula confirmătoare edată în 16 septembrie 1748, s'a consacrat de episcop în mănăstirea din Maria-Pociu prin episcopul dela Muncaciu Emanuil Olsavsky cu asistința a doi abați latini — doi canonici orădani în 15 decembrie 1748.

Cu privire la acest dat nu va fi de prisos a relevă, că la noi există un cercular maghiar dto 10 decembrie 1748, în carele vicariul general Iacob Fabri scrie, că Meletiu se va consacra în 11 decembrie și se va instala în 19 decembrie 1748, la care instalațiune invită pe preoții, juiții și jurații de pe Eriu și Luncă. Dl Ardelean în istoria diecesei se exprimă nedeterminat, că consacarea s'a întemplat «pe la anul 1750», macăr că din documentul seu dela pag. 106 rezultă, că episcopul nostru în anul 1749 a și funcționat ca sufraganele, căci se dice, că în acel an s'a despoiat de totă activitatea și puterea de a dispune asupra clerului unit. De altminteria în catalogul celor ordinați de Meletiu se află, că în 20 maiu 1749 a ordinar de presbiter pe Ioan Timandi din comitatul Clușului.

* La noi există o epistolă pastorală din 20 decembrie 1763 cu cirile, în care se scrie: Noi Meletie Covaci... vlădicul dela Teghiania.

În privința anului morții arhierului nostru încă greșește dl Ardelean, carele basat de sigur pe notița șematismului nostru de pe anul 1845, pune mórtea lui Meletiu la anul 1770. Din contră, dl Bunyitay împărtașește, că contimporanul A. Ganoczy scrie anul 1775, și că pe lângă acest an milităză și alte date arhivale. Din parte-mi reflectez, că în citatul catalog al ordinațiilor se află, că Meletiu a conferit alumnilor seminariali din Oradea Ioan Pap și Stefan Klain tonsura cu lectoratul și cantoratul în 5 ianuarie 1774. E probabil, că adunarea de popor ținută la casa, unde a ședut repausatul sufraganele, a avut loc nu mult după mórtea episcopului, când poporul se certă pentru candidați. Despre această adunare scrie Ganoczy în 10 iunie 1775 (la dl Ardelean pag. 109). Nu e de cređut, că greco-catolicii numai peste patru ani să se fie cugetat la candidați în locul repausatului sufraganele, carele de pe patul morții a recomandat de sucesor pe Moise Dragoș, cum vom vedé la locul seu.

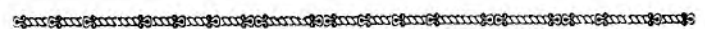
Atingând acestea referitoare la datele cronologice, însemn, că autorul resumă cuprinsul unei epistole patente a lui Forgach către Meletiu, în care-i cercuscree sfera de activitate cu observațiunea caracteristică: să nu ia, nici să cêră vr'un dar cu ocaziunea visitării bisericelor, a sântirei preoților și a conferirei parochielor. Pe lângă episcopul ritual a funcționat în Oradea și un archidiacon greco-catolic; despre Dragoș se șcie, că în anul 1762 a fost denumit prin episcopul latin de archidiacon diecesan, nu districtual.

Meletiu, la mandatul și cu plenipotenția lu Forgach, în anul 1750 a vizitat 16 parochii în districtul Luncei, iară în anul 1752 ca la 70 de parochii în districtele Bel, Beins și Vașcou, și despre ambele visitațiuni a subșternut raporturi după un cestionar elaborat de Forgach.

Înainte de a trece autorul la timpul comisiunei aulice delegate de împărătesa Maria Teresia amintește, că în anul 1738 a venit la Oradea episcopul arădan Isaia și după această neuniții au ținut adunări în Lugașul-dejos, în Sacadat și în Tria. De aci s'a dat devisă, să se alunge preoții uniți, și sub mulctă de 500 de galbini să nu cuteze nimene a trece la unire. Din fasiunea preotului din Derna de jos făcută în anul 1756 cităză: «venit-au la mine Gavril Drongó (după alții Gyuró) și mi-au spus să me mut din sat, că decât vor află aici uniți, vor trebui să solvécă decime...» apoi referéză despre venirea episcopului arădan Sinesiu la Oradea (1751), carele a agitat cu succes în contra unirei, că cei ce vor refușă unirea nu vor trebui să solvécă decime episcopului maghiar dela Oradea, iar la din contră se vor lipsi și de privilegiile date poporului sêrbesc. În urma acestora, 60 de preoți deja uniți au denegat unirea, iară 20 de preoți remași constanți în unire au fost alungați de popor. Numele acestor preoți alungați și satele de care se țineau, sânt comunicate de autor, daună numai că lipsind comunele, este fôrte cu greu a eruă, încât mai există astăzi urmași din acele familii.

(Finea va urmă.)

TEODOR ROSIU
emerit profesor gimnasial.

Sărăcia se egaléză prin prudentă, vestmintele învechite prin curățenie, mănăcarea pățină prin căldură, uriciunea prin cugetări nobile.

*

Calomnia este o seménță care incolțește totdeauna.

Erudițiunea și cultura lumescă.

De Lordul *Chesterfield*.

Să nu crezi, că știința pe care ți-o recomand eu, constă numai în înțelepciunea culésă din cărți, ori cât de plăcută, folositoare și necesară ar și fi o astfel de cultură. Eu pun cunoșcerea lumii alături cu aceea, care e și mai importantă, ca știința câștigată din cărți. De altcum ele merg mână în mână și nimenea nu va posedea perfect pe una fără de cealaltă. Nu în camera de studiat, ci numai în societate se poate câștiga cunoștința lumii. Din cărți nu ți-o poți procura, dar ele îți vor atrage multe lucruri în cercul observărilor tale, pe care de altcum ușor le-ai trece cu vederea. Principiile imprumutate din cărți îți vor servi, comparate cu ale tale proprii, a fișa punctul de vedere corect.

Un om înse, care-ș trage înțelepciunea numai din cărți, acela n'are cunoștință de lume, n'are purtări și e neindemânatec. Departe de a vorbi fără carte, cum de obicei se dice despre cei care bat câmpii în simplitatea lor, ei vorbește intocmai după cum stă scris în carte. Acesta înse în relațiunile dîlnice e de de ce ori mai reu. În camera sa de studiu el și-a construit din cărți anumite sisteme și conform acelor el își face cu incapacitate deducțiunile sale. El e deconcentrat și iritat prin tot ce nu se potrivește în sistemul seu. Teoria lui poate fi prea bună, dar din fatalitate ea nu se poate realiza. Și pentru ce? Pentru că el numai a cetit, dar nu s'a mișcat în societate. Cărțile le cunoșce, nu cunoșce înse pe oameni. El planază așa dicînd asupra materiei sale și o nașce cu dureri. El gîngăveșce, își intrerupe vorbirea și nu află îndată expresiunile potrivite. Tote faptele lui sînt lipsite de grație, așa că în butul meritelor și al cunoștințelor sale, ai preferi să stai șase ore la vorbă cu femeia cea mai prostă și limbută, care posedă numai puțină cunoștință de lume, decât cu acel savant. Ideile sucite ale unui om sistematic, care nu cunoșce lumea, desecă paciența unui bărbat experimentat. N'ai termină nici odată, decă ai vré să-i coregi defectele lui. Dar ți-ar și lua acesta în nume de reu, pentru ca el a cumpenit toate cu maturitate și e foarte conșciu despre corectitatea cum înțelege el lucrurile.

Mai totdeauna astfel de oameni se disting prin o purtare necuviinciosă. Ei nu i-au în considerare obicei și buna cuviință, pentru că ei nu știu nimic despre aceea și păcătuesc în tot momentul contra lor. Adesea supără, când nici nu au avut intențiunea să ofenseze. Ei nici odată nu consideră modul general de cugetare și pozițiunea particulară a individului cu care vorbesc. Și totuș cunoștința lumii ne învétă, că aceleași lucruri, care într'o societate, la un timp și loc anumit sînt bune și cuviincioase, devin subț impregiurări schimbate cu totul nepotrivite. Scurt, cel ce prin observare și experiență și-a câștigat o însemnată cunoștință de caractere, obiceiuri și moravuri, acela e atât de superior unui om ce are numai cunoștințe sistematice din cărți, ca și un cal bine dresat unui asin.

Cercetéză deci des bărbați și femei. Petreceți cu ei, observéză-i nu numai în păreri și purtările lor esteriore, în care ei sînt mai cu precauțiune, ci și în mai puțin mascatele trăsături interne și casnice. Formézăți

păreri tale despre lucruri, conform observărei și esperinței, așa cum sînt ele în realitate, nu după cum ar trebui séu ar puté să fie, ceea ce nu sînt de tot nici odată. Cercetéză și caută, decă păreri tale despre lume se schimbă prin esperiență și devin altele, decă cum le avei cu ani înainte de acea în teorie, pentru că singur numai acesta e un criteriu sigur al progresului. În ju-nețe mai fiecare noțiune ce ți-o faci e greșită. Ai vedut încă puține modele și nu tocmai din cele mai bune, pe care le-ai fi putut imită. Se crede, că prin curagiu și brutalitate se poate câștiga ori ce în lume, viclenia e considerată de infamie, abilitatea și prevenirea ca refugiu al unor suflete fașe și slabe. În consecență cu această părere greșită, purtările sînt cam dure, nătange și opoziționale. Nebunii, pe care nu-i poți corege nici odată de această rătăcire, le păstrează în totă viața lor. Reflexiunea înse și ceva esperiență îndemnă pe oamenii înțeligenți, a se îndreptă în curénd. După ce fac cunoștință mai bună cu ei enșși și cu natura genului omenesc, află, că între de ce casuri mințea sânetosă se légă de noue ori de carul triumfal al inimei și al pasiunilor și prin urmare se atașeză în de ce casuri de noue ori pe lângă invingător și nu pe lângă cel invins.

Un erudit mare poate face conclusiuni escelente asupra naturii omenesci, poate analisă în mod forte ager, cap, inimă, rațiune, voință, pasiuni, simțuri și sensațiuni și totuș nu cunoșce pe om, pentru că el nu și-a făcut de lucru cu el, el nu știe nimic despre influința ce o esercită asupra lui multe lucruri, prejudețe și gusturi, o influință care adesea a fost pentru el decisivă. Un cunoscător de color consumat știe înse să distingă toate umbrele lor multiple, urmarea treptată cum și efectul diferitelor mestecături a lor. Puțini oameni sînt de o coloré simplă și definită, cei mai mulți sînt de coloré mestecată, umbriți și apar după pozițiunea lor diferită cu totul altcum, ca și unele colorii anumite de mătase la efectele diferite de lumină. Tote acestea le știe un bărbat de lume din esperiență și observare proprie. Nu o știe înse acesta nici decum din teoria sa proprie filosoful închipuit și solitar. Faptele lui sînt necuviincioase și nepotrivite. El e intocmai așa de stângaci, ca și unul care ar jucă după ce cunoșce numai notele, în care se scriu acum jocurile ca și melodile, fără înse să fi umblat la școlă unui măiestru de dans, séu chiar numai să se fi uitat cum jocă alții.

Decă erudițiunea mare nu e însoțită de o judecată sânetosă, atunci ea adesea duce la rătăciri, orgoliu și pedanterie. Unii savanți mândri de știința lor vorbesc numai în cazul acela, când e a se lua o decisiune și ei emit păreri, care esclud ori ce apelațiune mai departe. Urmarea e, că oamenii superați prin ofense și iritați prin tutorat se revoltéză contra tirăniei și se îndoiesc adesea și de adevăratul merit. Cu cât știu mai mult, cu atât s'au mai modest și în trecăt fie dis, acesta modestie e calea cea mai sigură, care conduce la satisfacerea vanității tale. Și când ești convins despre corectitatea judecății tale, apari mai bine ca și când totuș te-ai indoi; fă obiecțiuni, dar nu pronunță dictate decisive și decă voești să convingi pe alții, apari că ești gata a fi convins enșuți.

Mai sînt apoi alții, cari ca să-și arate erudițiunea lor séu și numai influințați prin educațiune și școlă, unde n'au audít altceva, vorbesc despre cei bătrani totdeauna așa, ca și când ei n'ar fi fost oameni și despre cei noi, ca și când ar fi mai puțin ca oamenii. Ei portă totdeauna câte un séu doi clasici prin busunare. Ei jură pe vechiul bun simț, nu citesc nimic din scrierile celor

noui și demonstră din fir în pînă, că în școlile din urmă nu s'a făcut nici un pogres în nici o artă și știință.

Să nu faci secret din cunoștința ta cu autorii clasici, mai puțin înse să te lauzi de escelența-ți intimitate cu ei. Vorbește despre cei noi fără despret și despre cei vechi fără idolatriă. Dacă ai în busunar un autor classic nu-l arată și nu vorbești despre el.

Mai sînt încă savanți, care sînt mai puțin școlastici și orgolioși, dar nici decum mai puțin nesărați. Aceștia sînt pedanții limbuți și brilanți, cari chiar cînd vorbesc cu dame, își garnisesc vorbirile lor cu citate bine potrivite. Acesta o imităză apoi adesea fanfaronii, cari n'au nici o erudițiune, ci au memorizat numai câteva nume și frase ale scriitorilor vechi, cu care ei apoi se impodobesc în ori ce societate, cu mai multă s'eu mai puțină îndemănare, fiind de părere, că astfel vor trece de savanți.

Dacă voiești să te aperi de a fi numit pedant și de altă parte de presupunerea că ești un ignorant, ferește-te de erudițiunea laudărosă, vorbește limbajul societății, în care te afli, vorbește-l curat, nu înpenat cu fărîmături străine. Nu-ți da nici-odată aerul că tu ai fi mai înțelept și mai erudit decât toți cei de față. Pôrta-ți erudițiunea, ca și ciasornicul cu repetiție în busunar. Nu-l scote afară și nu-l face să bată, numai pentru ca să arăți că-l ai. Dacă te întrebă cineva, la câte ore e, spune-i-o, nu o strigă înse pe neintrebate și la fiecare oră ca un pázitor de noapte.

Anumiți erudiți își reduc principiile lor în viața publică și privată la autori vechi, fără să se cugete, ca dela facerea lumii încă n'au esistat doue casuri, care se fi fost întocmai unul cu altul și că nici un istoriograf nu a conceput cu cunoștință un eveniment în totă plenitudinea referințelor mai de aproape. Pentru de a-ș face înse o judecată justă, ar trebui să cunoască acele referințe. Eu desprețuesc pe acei istoriografi resonatori și ageri, cari esplică tóte, chiar și cele mai ordinare evenimente din resóne de stat adânc ascunse, în timp ce toți ómenii sînt compuși din contradiceri și nu lucră nici unul nestrămutat conform modului seu obicînit de a cugetă. Bărbatul cel mai înțelept are din cînd în cînd momente de slăbiciune și cel mai mărginit lucră câte-odată înțelepțește. Pasiunile antagoniste, dispozițiunile noastre sufletesci, ba chiar starea mai bună s'eu mai rea a sănătății noastre și a puterii de viață, provócă în purtarea noastră astfel de contradiceri, încât eu sînt de părere, că aceia se înșelă mai des, cari ascriu faptelor noastre niște motive, fie ele ori cât de aparente și evidente. Sînt chiar convinși, că o digerare bună, o nópte de somn neturburat și o diminéță frumoasă câte-odată a făcut pe acelaș bărbat un erou, pe care o digerare rea, o nópte de insomnie, și o diminéță nebulóasă l'ar fi timbrat de poltron. Concluziunile noastre agere despre adevăratele motive ale faptelor omenești sînt deci totdeuna nesigure și faptele singure sînt tot, a căror cunoștință avem să o pretindem dela istorie. Nu me indoesc, că Cesar a fost asasinat de douedeci și doi conspirați, me indoiesc înse foarte mult, decât iubirea de libertate s'eu de patrie a fost unicul seu și numai cel mai suprem motiv al lor. Pot afirmă, că avînd cunoștință perfectă a adevăratei stări a lucrului am aflá, câte alte motive au determinat ênsuș pe marele Brutus, precum orgoliu, invidia, ură personală și speranțe veștedite. Nu me pot stăpâni, a nu merge cu scepticismul meu și mai departe și a-l estinde adesea și asupra evenimentelor ênsuș, cel puțin asupra celor mai multe impregiurări. Esperiența đilnică me întărește în acest scepti-

cism istoric al meu. Auzim noi óre întemplarea cea mai nouă dela diferiții ómeni, care dintr'odată au fost martori oculari, istorisindu-o în acelaș chip? Nu, unul se înșelă, celalalt espune ceva în mod fals, un al treilea o moduléază după convingerea s'eu intențiunile sale. Cel ce a luat parte la o faptă nu o va descrie corect și cel ce a stat departe, nu o póte.

Cu totă această nesiguranță înse, studiul istoriei e necesar, e nedispensabil pentru un bărbat, care vré să trăescă în lume. Istoria ne arată să nu ne dăm verdic-tul în mod decisiv, ci ca din evenimente de mult trecut să nu facem pentru scopurile nóstre concluziuni, care să fie basate pe rapórtre parțiale s'eu reu informate, a căror motive adevărate cel mult le putem presupune în mod necomplet, pe care înse nu le putem ști cu siguranță.

Reflectéază tu ênsuți asupra fiecărui cas și asupra impregiurărilor cu care stă în legătură conforméază-ți faptele acelora, nu înse după dísele poeziilor și istoriografilor bētrâni. Dacă voești tocmai poți luá în considerare casuri de asemenea, înse numai ca mijloc auxiliár nu înse ca indicator. Nu primí dela un autor nimic cu bună credință, ci meditéază și cumpănește tu ênsuți probabilitatea unui eveniment s'eu nimicnicia unei afirmări. Consultéază asupra unui cas dat pe diferiți autori și forméază-ți părerea după gradul mai mare s'eu mai mic al probabilității. Acesta e după părerea mea esaminarea cea mai fundamentală a adevărului istoric demn de a fi cređut. Deplină siguranță nu se póte câștigá. Cînd un istoriograf desvóltă cauzele și motivele întemplărilor, apoi compară cu acelea trăsăturile de caracter și interesele celor ce au luat parte la ele și judecă după mintea ta, decât ele consună s'eu nu. Caută să veđi decât nu vei puté aflá motive mai probabile. La astfel de cercetări nu desconsiderá motivele cele mici și neînsemnate ale ómenilor mari, pentru că precum am mai observat, natura omenescă e așa de schimbăciosă și dominată de contradiceri, pasiunile nóstre sînt atât de puternice și de capriciose, voința noastră așa șovăitoare și spiritul nostru e atât de mult dependinte de corp și bună-starea lui, încât fiecare din noi, e mai mult un om al dílei, decât omul unei dispozițiuni regulate și uniforme. Sufletul cel mai mare are ceva reu și injositor și cel mai reu câte-odată ceva bun și mare. Eu unul cel puțin nu cred ceea ce Vellejus Paterculus, pentru ca să póta întrebuiță o frasă frumoasă, díce despre Scipione: «Tot ce face el, vorbiá s'eu cugetá, erá demn de laudá.»

Erudițiunea, notéază-ți acestă, e o podóbă foarte folositoare și necesară și a nu posede de loc e o rușine. Totodată ferește-te înse de erorile și abusurile amintite, în a căror societate apare ea așa des. În urmă ia în considerare, că erudițiunea în științele mai moderne e cu mult mai de lipsă, decât cunoșcerea celor vechi și că e mai bine, decât vei cunoșce situațiunea actuală a Europei, decât pe cea vechiă a ei.

CAMIL B...

?

Nu știe nimeni dec' a scris

De și nu are pseudonime:

Se iscălește la sfêrșit

Pân' unde nu-l citește nime.

Psyché.

În marea familie a grecilor și romanilor Psyche (spiritul) a reprezentat pe deita nevinovăției.

Pictorii o pictau în forma unei fetești, cu față și figură frumoasă ideală, pe spate cu niște aripi de fluturi.

Tradițiunea spune, că Psyche a fost o prea încântătoare fiică de împărat. Venus a primit-o și a trimis la ea Amor să facă să se 'namoreze cu atare fiu de țeran. Inse însuși Amor s'a îndrăgît și au devenit o părechie, din legătura lor s'a născut: Voluptatea.

Bonbone.

Rețetă de mișcare.

Dr. Calicescu către prietenul său prea gras:

— Nenișorule! trebuie să faci mișcare, că te duci pe copcă.

— Eu nu fac nimic fără motiv. Cum să umblu, să alerg așa din senin? O să țină lumea, că am inebunit.

— Știi ce? împrumută-mi o mie de lei și te fac să alergi pentru un motiv foarte plausibil până îți-o eși sufletul.

*

Dialog între doi prieteni:

— Reu faci, Ioane! că bei neconținut. Nu poți face un pas fără a poticni.

— Nu fac reu că beu, amicul fac reu că umblu după ce am beut.

*

— Tată, cumpără-mi o tobă.

— Atâta îmi mai trebuie! Destul faci gălăgie totă ziua!

— Ei, îți făgăduiesc că voi bate din tobă numai când dormi.

*

Fiul unui bancher eră cartofor la culme.

— Te plâng, îi dișe într'o zi tatăl său muștrându-l, la reu vițiu ai cădută!

— Din contră, răspuse fiul, eu trebuie să te plâng pe dta; căci eu pierd și dta trebuie să plătești!

*

La curtea cu jurați:

Președintele: — Martorule, spune cum a început bătaia.

Martorul: — Dle președinte, acusatul ne-a adresat tuturor cuvinte foarte insultătoare, ținând: boilor, porcilor, tâlharilor, măgarilor...

Președintele: — Te rog, întorțe-te spre jurați.»

LITERATURĂ ȘI ARTE.

Operetă română. Au început și la noi să se ivescă produsele de operetă. Ceea ce le caracterizează, este subiectul, care totdeauna este național. Viața poporului nostru, portul său pitoresc, obiceiurile lui originale, tradițiunile sale poetice, muzica-i lină și spiritul său șagalic ofer libristiștilor și compozitorilor muzicali material abundent. Credem, că cu întemeierea teatrului din București pentru operetă și acest ram musical va lua un avânt. Acuma iarăși a apărut la Iași un libret de operetă. Titlul lui este «Izvorul lui Dan» autorul este

dl N. A. Bogdan. Și această lucrare s'a publicat întâiu în foia noastră.

«**Căldindarul poporului**» pe anul comun 1893 a apărut. Editura și tiparul «Institutului Tipografic.» Afară de partea cronologică, noul căldindar cuprinde: Regeniții europeni. Poșta. Corespondența telegrafică. Raportul despre măsurile nouă și vechi. Timbre. Autoritățile bisericești în Ungaria. — Partea literară: «Fără de noroc.» Novela de Ioan Russu-Șirianul. «Femeia numai după urs nu se duce.» Poveste. «Vântul.» Poezie de George Coșbuc. «Craiul Ielelor.» Baladă de Goette. Tradusă de S. P.— «Cortegiul.» Poezie de Nicolae Țincu. «Muzica.» Poezie de N. G. Rădulescu. «În copilăria mea.» Poezie de Mihailu Gregoriadi de Bonachi. «Că astăzi.» Poezie de Veronica Micu. «Poet și critic.» Poezie de George Coșbuc. — Lucrări hazlii: Reporter modern; Un lăudăroș; Nu-i de vină; Calcă-a popă. De O. Morolan. Țiganul și iepurica. Anecdota din popor de Petru Conda. Doine populare. — Economic. — Întimplări de peste an. Târgurile din Ardeal. Târgurile principale din Ungaria, România și Bucovina. — Inscrerate.

«**Diaristic.** Dl G. Ionescu-Gion a luat sarcina de prim redactor al diarului «L'Indépendance roumaine.» — *Doina*, revistă săptămânală pentru litere, arte și științe, a apărut la București.

Indreptare. În notița din nr. trecut despre cartea dlui Rudov, în critica sa despre «Cântecul gîntei latine» în fuga condeiului s'a tradus greșit, că dsa protesteză în numele științei, — în loc de «în numele adevărului», ceea ce nu altereză intențiunea autorului.

TEATRU ȘI MUSICA.

Știre teatrală. Dna *Darclée* a reputerat un succes strălucit în noua operă «Wally» a lui Catalini. Diarele italiene sînt pline de elogii.

Teatrul Național din București. Tragedia dlui Iosif Vulcan: «Stefaniță vodă» se va reprezenta întîia oară mâine duminică la 25 octombrie st. v. (6 noiembrie st. n.) Cu asta ocaziune vor jucă aproape toți artiștii de frunte ai Teatrului Național; autorul invitat va asistă la prima reprezentațiune. Asta e prima piesă, care se jocă la Teatrul din București de un autor cu domiciliul de dincóce de Carpați.

Piesă nouă. Colaboratorul nostru dl Radulescu-Niger, precum anunțarăm încă 'n anul trecut, a scris o piesă nouă, sub titlul: «Printre vecini» comedie în trei acte. Comitetul Teatrului Național din București admitînd piesa, aceea se va pune în repetiție în luna lui noiembrie st. n. Rolurile s'au și distribuit între cei mai de frunte artiști ai comediei.

C E E N O U ?

Hymen. Dl *Coriolan Pap*, avocat în Oradea-mare, fiul vrednicului vicar de odinioară al Marmației, Ioan Pap, și dșora Aurelia Cosma, fiica dlui Andrei Cosma, mare proprietar în Supurul-de-sus și director al băncii «Sylvania» din Șimleu la 27 octombrie n. s'au logodit în Șimleu. — Dl *Dimitrie Câmpcean* și dșora Maria Simțion s'a cununat în 19/31 octombrie la Sibiu în biserica gr. or. din suburbiul Iosefin. — Dl *Corneliu Anca*, absolvent de teologie și dșora Lucreția Ciologa s'au cununat la 30 octombrie în Bileag.

Procesul »Vulturului.» Procesul intentat in contra dlui Iustin Ardelean, redactorul respunzător al ziarului umoristic »Vulturul» din Oradea-mare, pentru motivul că s'ar fi ocupat cu politică, se va pertractă la 11 novembre la tribunalul din Oradea-mare. Apărătorul dlui Ardelean va fi Martin Hegyessy.

OGLINDA LUMEI.

Manuscrisele lui Victor Hugo. Biblioteca națională din Paris e aproape să termine clasarea manuscriselor operelor lui Victor Hugo, publicate in timpul vieții marelui poet. Familia poetului păstrează încă manuscrisele operelor publicate după mărta sa și pe acele ale unui număr óre-care de opere inedite. In registrul salei manuscriselor, lista manuscriselor lui Victor Hugo pe care le posedă până acum biblioteca națională cuprinde: l'Ané, Angelo l'Année Terrible, l'Art d'être grand père, Bug-Jargal, les Burgraves, les Contemplations, Cromwell, le Dernier, jour d'un condamné, le Fin de Satan, l'Homme qui rit, l'Introductiou à la vie de Shakespeare, la Légende des Siècles, Lucrèce Borgia, Marion Delorme, Mes Fils, les Orientales, la Pitié suprême, Quatre-Vingt-Treize, Religions et Religion, le Retour de l'Empereur, le Roi s'amuse, Ruy-Blas, le Théâtre en liberté, les Travailleurs de la Mer, les Voix intérieures, William Shakespeare. Mai lipsesc manuscrisele operelor: Hernani, Maria Tudor, Esmaralda, Han d'Islande, Histoire d'un crime, Odes et Ballades și autre veuts de l'E'spriti.

O gară uriașe. In parcul Jackson din Chicago s'a construit, in vederea espositiei o gară uriașă in care se concentrează 15 linii ferate din toate părțile Americii și pôte să cuprindă de-odată 25 mii de pasageri. Gara se intinde pe o suprafață de 14 mii de metii pătrați. Peronul e lat de 50 de metrii și lung de 192 de metrii. Antreul gării are o suprafață de 36,000 metrii pătrați. In el sunt ciasornice uriașe, cari arată câte ciasuri sunt într'un moment dat, in toate orașele mari din lume. In mijlocul acestui antreu se află un birou mare, in care stau la dispoziția călătorilor o mulțime de funcționari, cari vorbesc toate limbile principale de pe pământ. In gară se află salóne de primire de dame, de toalete și vre-o 20 de restaurante. Pórta cea mare a gării se deschide cu ajutorul a doue locomotive. In apropierea gării se află turnuri mari cu etaje și cu ciasornice, a căror arătătoare sunt de câte un metru de lungi. Acastă gară uriașă va fi complect terminată la primăveră.

O experiență medicală. Celebrul doctor german Wirchoff a reușit ca, cu următorul ingenios procedeu, să aducă niște reale servicii. E vorba de estragerea unei bucăți de sticlă care pētrunsesse in conductul auditif intern al unui copil de 15 ani, la care toate încercările nu au putut reuși a scóte acea bucățică de sticlă. Celebrul doctor intreprinse o serie de experiențe in scopul de a găsi o substanță de care să se pótă lipi ușor siicla. El a descoperit una, alunu; cu ajutorul căruia reuși să estragă din urechea bolnavului seu bucățica de sticlă in chestiune. A făcut să se topescă într'o lingură mică la o lampă de spirt, puțin alun pulverisat, apoi muia in acest alun un mic bețișor, al cărui vèrf eră cu o mică gămălie, pe care-l introduse prin ajutorul unui speculum de ureche, până la corpul strein. Vèrful bețișorului mutat in alunul in fusiune a fost ușor apēsat pe bucățica

de sticlă și lāsat astfel timp de câteva minute. Retrăgând apoi bețișorul, scóse odată cu el și fragmentul de sticlă care se lipise de vèrful bețișului fórte solid.

MENAGIU.

Dulcēta de gutui rase. Legi zahărul, 1 oca cu trei litre de apă; când zahărul este legat, cureți doue gutui mari frumoșe și le rați cu rădētóre de chitre. Cântărești o litră de gutui rase pentru o oca de zahăr. Pui indată gutuile in zahărul legat, lași să fierbă iarăș până se lēgă cât trebuie și scoți dela foc. Să nu uiți de a pune zama dela o jumătate de lámăe când legi zahărul. Se pune puțină vanilie. Rați gutuile după ce s'a legat zahărul ca să nu stea gutuile rase mult timp căci se roșesc și dulcēta își perde fața.

Pentru păstrarea ouelor se recomandă un ambalaj făcut din bumbac. Negustorii englezi conservă cu acest mijloc ouele ferte multă vreme, prospete ca in prima zi.

Mai nou.

Diarele ce ne sosesc dela București anunță cu cea mai mare căldură, prima reprezentațiune duminică a piesei »Stefaniță vodă» de Iosif Vulcan, cea dintēie lucrare care se jócă in acel teatru de un scriitor român cu domiciliul peste Carpați și chiar la marginea estrenă a elementului românesc, ceea ce probēză faptul că limba română este una și aceeaș pretotindeni. Din incidentul acesta, ele invită publicul să asiste in numer cât mai mare și din asistarea la acea reprezentațiune să facă o adevērată manifestare națională.

Poșta redacțiunii.

Arad. Ne pare reu, că nu va putem implini cererile.

Cluj. Am publicat poesile. In întēiu ar trebui să se facă in cele niște îndreptări. Cui să ne adresăm?

Intre fier. Nu o putem intrebuintă.

B. Salu-nea. Numerile reclamate s'au trimis. Ve rugăm ca de altă-dată să ne înștiințați mai degrabă, căci așa târziu nu totdeauna sūntem in stare a suplini numerile perdute.

Lugoș. Aveți dreptate, cele din urmă versuri ale lui Șon relative la cērta cu contele Pace, au apărut astă-primăveră întōr in »Familia», de aici au reprodus-o celelalte diare.

Dyórci S. C. in C. Sosind seile de tómnă și in curēnd cele de iernă, renecepem publicarea glicitorilor.

B. in I. Vom publică una. De ce scrii sire atât de lungi. De multe ori și forma strică seu cel puțin slăbeșce efectul.

C. B. in Br. Le-am primit cu mulțamită.

Călindarul sēptēmānei.

Diua sēpt.	Călindarul vechiu	Călind. nou	Sórele
Dumin. a 22 după Rusali, Ev. dela Luca c. 16. gl. 5, a inv 11.	res.	ap.	
Duminică 25	Mart. Martian	6 Leonhard	6 54 4 34
Luni 26	+ M. Mart. Dimitrie	7 Engclber	6 55 4 33
Marți 27	Mart. Nestor	8 Claudius	6 56 4 31
Mercuri 28	Mart. Terentie	9 Theodor	6 57 4 29
Joi 29	Mart. Anastasia	10 Landorf	6 59 4 28
Vineri 30	Par. Zenovie	11 Martin	7 4 27
Sâmbătă 31	Apost. Stachie	12 Ionas	7 2 4 26

Proprietar, redactor respunzător și editor: IOSIF VULCAN.

CU TIPARIUL LUI IOSIF LANG IN ORADEA-MARE.